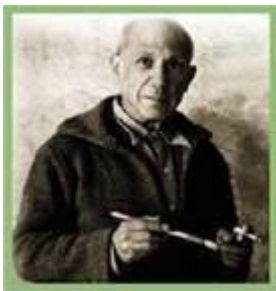

Основні ідеї й течії модернізму

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Як ви розумієте поняття «модернізм»? Які твори особисто ви віднесли б до модерних? Чому? Свою точку зору аргументуйте.

Перейшовши за цим посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=LWlqC7FbtgY>, ви зможете переглянути відеоматеріал, присвячений течії модернізму.

• П. Пікассо.

1. Основні творчі течії. До Першої світової війни в мистецтві панував реалізм. Світ тоді здавався гідним його реалістичного відображення. Особистість творця, його смаки і пристрасті могли виявитись у виборі жанру, композиції, форми або кольору. Коли світ утратив свою гармонійність і раціональність в очах художників сталася переміна в осмисленні ролі митця. Вона тепер полягала не у відображенні світу, а у вираженні митцем його бачення й розуміння.

Уже в ранній період творчості став на чолі нових художніх течій Пікассо. У картинах «блакитного» (1901—1904 рр.) та «рожевого» (1905—1906 рр.) періодів лунало глибоке співчуття до страждань простих людей, гостре відчуття несправедливості навколишнього світу. Його герої — це прості жінки, акробати, мандрівні комедіанти, письменники, жебраки, самотні, знедолені, змучені життям люди. Це такі картини, як «Старий жебрак з хлопчиком», «Мати й син», «Дівчинка на кулі».

У роки наростаючої загрози фашизму й війни у творчості Пікассо з'явилися нові риси. Всесвітньо відоме панно «Герніка» (1937 р.) — це гнівне звинувачення фашизму. Тема звірячого знищення іспанського міста Герніки вирішується як утілення жахливого розгулу антилюдських сил реакції в період фашизму й одночасно — трагічного відчаю людей. У цьому художньому творі Пікассо звинуватив фашизм і війну.

Того ж часу, в перші повоєнні роки, стало помітним піднесення абстрактного мистецтва. Після Першої світової війни інфляція духовних цінностей, прискорена еволюція стилів і напрямів, що стала дуже інтенсивною у другій половині 1910-х рр., привели до появи безпредметного мистецтва. К. Малевич створив свій знаменитий «Чорний квадрат на білому тлі» 1915 р. Ця крайня школа модерністського мистецтва розвивалася з 1912 р. як протистояння кубізму та вихід на безпредметне зображення, позбавлене всякого зв'язку з предметним світом. У 1920-ті рр. його

репрезентували француз Р. Делоне, голландець П. Мондріан, К. Малевич та інші митці, які потрапили під вплив абстракціоністських живопису й теорії.

Інше русло еволюції стилів, що йшло від символізму і стилю модерн, привело до появи унікального засобу абстрактного живопису, засновником якого був В. Кандинський, що, практично, не мав прямих послідовників. Творчість В. Кандинського однаково належала як російському, так і німецькому авангардові.

• К. Малевич.

У другій половині 1920-х рр. інтерес до абстракціонізму зменшився. У ряді країн з авторитарними й тоталітарними режимами цю течію затаврували і навіть заборонили.

Науково-технічний прогрес став поштовхом для формування нових стильових напрямів у мистецтві супрематизму (від лат. найвищий), конструктивізму, раціоналізму. Становлення конструктивізму було продовженням супрематизму К. Малевича. Конструктивізм протистояв абстрактній філософічності супрематизму Малевича, прагнучи за допомоги безпредметної форми винайти компроміс мистецтва і техніки. У Росії цей напрям (В. Татлін, А. Родченко, Е. Лисицький) відіграв важливу роль в архітектурному мистецтві, дизайні та будівництві. У Москві від тих часів залишилося чимало будинків, створених у стилі конструктивізму. Проекти й ескізи російських архітекторів справили значний вплив на видатних західноєвропейських зодчих Де Корбюзьє та Міс ван дер Рое.

Створена В. Гропіусом у Німеччині школа «Баугаус» (1912-1932 рр.) проголошувала єдність усіх мистецтв, відкидала традиційні відмінності між ремісником і митцем, прагнучи створити нові зв'язки між ремеслами і промисловістю, виробництвом і науками, між художньою творчістю й технічною творчою думкою. Його лабораторія дизайну опрацьовувала проекти для промисловості. З приходом фашистів до влади в Німеччині школа припинила існування, але її діячі продовжували творити в еміграції.

У перші повоєнні роки майже в усіх галузях мистецтва і творчості можна помітити характерну рису - спрямованість у майбутнє, сподівання світового розквіту й духовного перетворення світу через розвій мистецтва. Водночас досяг творчих висот жанр антиутопії (Є. Замятін, А. Платонов, О. Хакслі, Дж. Оруелл). Кандинський мріяв про створення храму всесвітньої утопії. Де Корбюзьє будував місто-сад у передмісті Бордо у Франції. Однак реальне життя не давало підстав для оптимізму. Жахи Першої світової війни, її тяжкі наслідки та й загалом умови повоєнного крутого історичного зламу викликали в Європі рухи протесту проти дійсності й самого мистецтва.

Наприкінці війни та в перші повоєнні роки кубізм, футуризм та експресіонізм втратили популярність. Їх заступили нові течії — дадаїзм, згодом — сюрреалізм. Дадаїзм (від фр. dada — дитячий лепет) об'єднав у роки війни велику групу швейцарських митців, які займали агресивну антиестетичну позицію. Вони заперечували сенс життя, мистецтва як творчої діяльності. Дадаїсти захоплювалися колажем, фотомонтажем,

спорудженням механічних приладів, маскарадними діями. Вони пропонували творчість без усякої мети, виходячи з проявів сутності життя.

Ця ірраціональна течія незабаром змінилася новою — сюрреалізмом, течією, що виникла 1924 р. і розглядала світ як нагромадження парадоксів, кошмарів і соціального безумства. Створюючи картини, художники цього напрямку намагалися, за їх висловлюваннями, розірвати «ланцюги розуму», поринути в безодню підсвідомого, дати волю інстинктам, снам і зафіксувати на полотні чи папері ті слова, образи, асоціації, що в них виникають, хоч би якими хаотичними та незв'язними вони були.

Світової слави зажила творчість каталонця Сальвадора Далі, який із 1929 по 1940 р. жив у Франції. Сюрреалісти на чолі з С. Далі намагалися зобразити ірраціональний світ. На їхніх картинах, на відміну від картин абстракціоністів, присутні предмети начебто знайомі, але інколи вони виглядають химерно й поєднані в незвичайній композиції, як це буває в нічних мареннях. Картини С. Далі «Сталість пам'яті» та «Палаюча жирафа» найбільш яскраво характеризують цей напрям в образотворчому мистецтві, центром якого став Париж.

• Картина «Палаюча жирафа» С. Далі.

Розгляньте ілюстрацію. Як ви вважаєте, що нею хотів сказати художник?

У 1930-ті р. вплив сюрреалізму поширився за межі Західної Європи, досягнувши Латинської Америки та Японії. У країнах Латинської Америки вже на початку XX ст. зміцніла «іспанська» течія в образотворчому мистецтві (Мексика, Колумбія, Куба, Чилі), посилився вплив французьких художніх шкіл і течій (Аргентина, Бразилія, Венесуела, Уругвай та ін.). Ці напрями не внесли істотних змін і не створили самобутніх творів у мистецтві. Великі переміни 1920-х рр. пов'язані з діяльністю мексиканських митців-монументалістів, які здебільшого були учасниками мексиканської революції 1910-1917 рр. Вони провели кілька років у Європі та набралися нових ідей. «Велика трійка» (Д.-А. Сікейрос, Д. Рівера, Х.-К. Ороско) створила зразки нового монументального живопису. У своїх творах вони прагнули, інколи в прямій публіцистичній формі, наочно пояснити соціальні та історичні проблеми. їхня творчість учинила переворот у художній культурі регіону.

2. Масова культура у міжвоєнний період. Важливим новим явищем 1920—1930-х рр. стало народження масової культури внаслідок тих різноманітних змін, що відбувалися в XIX—XX ст. Більша частина населення європейських країн стала писемною, а відтак — споживачем «культурної продукції». Це в першу чергу були книги «легких» жанрів, таких як детектив, вестерн, «любовний» роман, комікс. Ледве

навчившись читати, маси «замовили» свою літературу: детектив Ната Пінкертон і популярну белетристику, а пізніше комікси, які стрімко завойовували ще не обжиті культурою території. Такі книжки в м'якій обкладинці невеликого формату можна було читати сидячи в транспорті по дорозі на роботу і додому.

З іншого боку, під впливом промислової революції руйнувався старий життєвий уклад, мільйони людей залишили село і стали мешканцями міста. На їхнє мислення й поведінку почали впливати вже не традиції, а засоби масової інформації, насамперед газети й журнали, що мали в ті роки колосальний вплив. В газетах і журналах були спеціальні рубрики про моду, про життя відомих артистів, спортсменів, з яких брали приклад, які ставали кумирами публіки. Так створювалися стереотипи масових смаків, еталонів зовнішнього вигляду та дозвілля.

Із появою радіо розпочалася епоха масової естрадної музичної культури, пісень, що буквально одразу ж завдяки виконанню по радіо, а після цього - тиражуванню на грамплатівках ставали надбанням мільйонів, які робили виконавців «зірками». Це — «король танго» Карлос Гардель в Аргентині, Марлен Дітріх у Німеччині, Моріс Шевальє у Франції, Леонід Утьосов, Клавдія Шульженко в СРСР. Крім того, на радіо в США в 1930-х рр. вперше прозвучали «мільні опери» — театралізовані постановки з продовженням на зразок телесеріалів, що включали й рекламу компаній, які виробляли мийні засоби та фінансували трансляцію. Звідси пішла назва — «мільні опери».

• **Марлен Дітріх.**

У цей час стає також дуже популярним мистецтво джазу, що народилося на межі XIX-XX ст. у Новому Орлеані й набуло поширення в Європі.

На сцені театрів та численних кабаре ставили постановки мюзиклів - нового музично-театрального жанру, де виконували популярні танці - фокстрот, танго, чарльстон, що прийшли в Європу з Америки, та пісні, деякі з яких ставали шлягерами. Сюжет і стилістика мюзиклу можуть бути примітивними, але добре зробленими (чіткий сюжет з інтригою і перипетіями, гарна акторська гра, яскравість і привабливість постановки).

Специфіка масової культури полягає в тому, що фільм, книга чи пісня стають справді культурною продукцією, яка створюється та розповсюджується в масовому порядку. Вона, завдяки своїй специфіці, мусить відповідати потребам масової аудиторії в дозвіллі, розвазі, розрядці, нарешті, постійно ніби балансуючи між високими критеріями мистецтва та рівнем його масового сприйняття. Для масової культури характерним є загальнодоступність, легкість сприйняття, спрощеність, розважальність.

3. Розвиток кінематографа. Найбільш популярним видом масового мистецтва 1920-1930-х рр., безперечно, було кіно. Воно в ті роки якісно змінилося: 1927 р. було знято перший звуковий фільм, а вже у другій половині 1930-х рр. кіно отримало колір.

На новаторських позиціях перебувала група передових французьких кінематографістів «Авангард» (Л. Деллюк, Ж. Ентгейн, М.-Л. Ерб'є, Ф. Дюлак). Тут починали свою діяльність режисери реалістичного напрямку — А. Ганс, Ж. Ренуар, Р. Клер, Ж. Фейдер.

Наприкінці 1920-х рр. на світове кіномистецтво почали серйозно впливати радянські кінодіячі, особливо С. Ейзенштейн і О. Довженко. Фільм С. Ейзенштейна «Панцерник "Потьомкін"» справив величезний вплив на глядачів багатьох країн світу. У 30-ті рр. митець створив фільм «Олександр Невський», що увійшов до гурту кращих історичних фільмів світового кіномистецтва. Велику популярність мали фільми О. Довженка «Арсенал», «Земля», «Аероград». Проте найбільш відомими та улюбленими для кількох поколінь глядачів були фільми «Чапаєв» (1934 р.) братів Васильєвих та «Веселі хлоп'ята» (1934 р.) Г. Александрова — перша радянська музична комедія з блискучими акторами Л. Орловою та Л. Утьосовим. Згодом вийшов іще один надзвичайно популярний фільм цього режисера — «Цирк».

Улюбленим актором мільйонів людей став Чарльз (Чарлі) Чаплін, який комічним гротеском підкреслював трагедію життя «маленької людини». Зірки тогочасного кіно — переважно американці: Діна Дурбін, Дуглас Фербенкс, Кларк Гейбл, Гарольд Ллойд. Кращі фільми американського кіно 1930-х рр., що увійшли до скарбниці світового кіномистецтва, відзначені реалізмом, соціально-критичним спрямуванням, блискучою майстерністю режисерів і артистів. Серед них — фільми Ч. Чапліна «Нові часи», Дж. Форда «Грона гніву», У. Уайлера «Глухий кут».

Поступово на перший план у західному кінематографі вийшли психологічна глибина характерів, поетичне відображення життя, спроба вирішення проблем «середнього класу»; дедалі глибше виявлялися демократичні тенденції. Серед кращих фільмів 1930-х рр. - «Під дахами Парижа» (режисер Р. Клер, Франція), «Життя належить нам» (режисер Ж. Ренуар, Франція), «Відпустка банківських службовців» (режисер К. Рід, Англія).

Що вам відомо про «великого коміка» Чарлі Чапліна? Знайдіть і подивіться фільми за його участю. Висловіть своє судження про них.

В Англії у 1930-ті рр. зародилося художньо-документальне кіно.

Кінематографічне мистецтво завойовувало дедалі більше шанувальників у всьому світі й ставало найважливішим явищем суспільного життя.

4. Олімпійський рух. Фізична культура - складова загальної культури. Заняття фізкультурою збагачують особистість людини, допомагають їй працювати як фізично, так і розумово, сприяють оздоровленню, продовжують активне повноцінне життя.

Складова частина фізкультури - спорт. Заняття спортом притаманне людству з найдавніших часів. Ще у Давній Греції влаштовувалися різні змагання, під час яких атлети демонстрували свої можливості в силі, спритності, швидкості. Особливо популярними були Олімпійські ігри.

• **Так виглядали спортсмени початку XX ст.**

Наприкінці XIX - на початку XX ст. людство знову повернулося до проведення масових змагань, чемпіонатів, першостей з різних видів спорту, зокрема виникла ідея відродити олімпійський рух і проводити Олімпійські ігри. З такою ініціативою виступив французький громадський діяч П'єр де Кубертен.

Як і у стародавніх греків, Олімпіадою стали вважати чотирирічні періоди. Відлік Олімпіад ведеться з 1896 р. (1896-1899 рр. - I Олімпіада, 1900-1903 рр. - II Олімпіада і т.д.), і першого року кожної Олімпіади влаштовуються Олімпійські ігри. Олімпіади дістають номер і в тих випадках, коли ігри не відбувалися (VI Олімпіаді завадила Перша світова війна). Олімпійським рухом керує Міжнародний олімпійський комітет (МОК). Імена переможців Олімпійських ігор викарбовують на стінах стадіону. В XX ст. Олімпійські ігри стали грандіозним святом спорту.

Формуємо компетентності

Хронологічну. Поставте події у хронологічній послідовності: вийшов на екрани фільм «Чапаєв», П. Пікассо написав полотно «Герніка», започатковані зимові Олімпійські ігри, К. Малевич створив «Чорний квадрат на білому тлі».

Інформаційну. Використавши додаткові джерела, зробіть презентацію про творчість Сальвадора Далі або Пабло Пікассо.

Аксіологічну. Висловіть своє ставлення до «масової культури». Чим вам подобаються або не подобаються літературні та музичні твори «масової культури»?

Логічну. 1. Чому, на вашу думку, реалізм домінував у мистецтві перед Першою світовою війною?

2. Чому творчість В. Кандинського та К. Малевича й досі популярна в Європі та США?

3. Як науково-технічний прогрес став поштовхом для формування нових стильових напрямів у мистецтві супрематизму?

4. Чому саме Голлівуд став центром кіномистецтва в першій половині XX ст.?

Мовленнєву. Обговоріть питання, чому творчість Чарлі Чапліна була надзвичайно популярна у світі.